

ODNOS MED POSAMEZNIMI OBLIKAMI NASILJA

IGOR PERAS

Pedagoški inštitut, Ljubljana, Slovenija
igor.peras@pei.si

Prispevek se osredinja na odnos med različnimi oblikami (telesno, besedno, odnosno in spletno) izvajanja in doživljanja medvrstniškega nasilja z uporabo metode samoporočanja. Uporabljeni so podatki ($N = 6395$) prvega zajema raziskave *Socialni kontekst kot dejavnik medvrstniškega nasilja: kako z oblikovanjem pozitivne vrstniške kulture prispevati k vključujoči šoli?*. Analiza na podlagi izvedenih hierarhičnih multiplih regresij razkriva močno povezanost med izvajanjem nasilja in doživljanjem nasilja (viktimizacijo), kar kaže, da učenci niso vključeni samo v eno obliko nasilja, ampak se izvajanje in doživljanje nasilja zgodi na različne načine. Regresijski modeli so pokazali, da je izvajanje posameznih oblik medvrstniškega nasilja povezano z izvajanjem in doživljanjem drugih oblik nasilja, vendar se napovedniki razlikujejo. V regresijskih modelih za napovedovanje izvajanja nasilja k varianci pomembno prispevajo tako spremenljivke za izvajanje nasilja kot viktimizacijo. V regresijskih modelih, ki se osredinjajo na napovedovanje viktimizacije, pa je večji del variance pojasnjen s spremenljivkami, vezanimi na doživljanje nasilja (predvsem z vidika besedne in odnosne viktimizacije) v primerjavi z modeli za napovedovanje izvajanja nasilja. Prispevek spola in šolskega uspeha v regresijskih modelih je omejen predvsem na modele izvajanja telesnega in besednega nasilja.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.ff.2.2025.4](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2025.4)

ISBN

978-961-286-951-9

Ključne besede:

medvrstniško nasilje,
telesno,
besedno,
odnosno,
verbalno,
spletno,
regresijski modeli

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

1 Uvod

Medvrstniško nasilje je pojav, ki se kaže v več različnih oblikah, med najpogostejše proučevane spadajo telesno, besedno, odnosno in spletno nasilje (Menesini in Salmivalli, 2017; Zych idr., 2019). Te oblike se lahko raziskujejo kot splošen konstrukt, kjer vsaka posamezna oblika nasilja prispeva k skupni oceni pojavnosti medvrstniškega nasilja (tj. proučevanje medvrstniškega nasilja na eni dimenziji). Po drugi strani pa je mogoče nasilje raziskovati tudi posamično po posameznih oblikah (tj. proučevanje medvrstniškega nasilja po več dimenzijah), kar omogoča natančnejši vpogled v specifične načine izražanja nasilja in ugotavljanje, katera oblika prevladuje v določenem kontekstu (npr. v šoli). Avtorji (npr. Hymel in Swearer, 2015; Salmivalli idr., 2021) navajajo, da medvrstniško nasilje predstavlja kontinuum, kjer na eni strani obstaja izvajanje nasilja (nasilno vedenje), na drugi strani pa doživljanje nasilja (viktimizacija). Učenci in učenke lahko v raziskavah poročajo tako o svojem izvajanju nasilja kot tudi o tem, da ga doživljajo. Enako velja tudi za posamezne oblike nasilja, kar nato omogoča poglobljen vpogled v različne spremenljivke medvrstniškega nasilja in razumevanje njihovih medsebojnih povezav. Tak pristop omogoča raziskovalcem natančne uvide v kompleksnost pojava medvrstniškega nasilja. Npr. raziskovanje medvrstniškega nasilja po posameznih oblikah nam daje vpogled v situacije, kjer določeni učenec doživlja verbalno nasilje v šoli, medtem ko se isti učenec na spletu prav tako sooča z neprimernimi sporočili in komentarji, ki jih prejema od istih vrstnikov, ki izvajajo verbalno nasilje v šolskem okolju. Iz tega izhaja ugotovitev, da je pri raziskovanju medvrstniškega nasilja treba upoštevati tudi posamezne oblike. V skladu z omenjenim je namen pričujočega poglavja predstaviti in proučiti povezave med različnimi oblikami doživljanja (viktimizacije) ter izvajanja medvrstniškega nasilja, kar omogoča boljše razumevanje in ukrepanje v šolskem okolju.

Učenci, raziskovalci in praktiki pogosto različno opredeljujejo medvrstniško nasilje, kar odraža kompleksnost pojava (Hellström in Lundberg, 2020). To pomeni, da se v praksi lahko pojavljajo razlike v razumevanju, kaj spada pod medvrstniško nasilje. Po najpogostejše uporabljene definiciji v raziskovanju medvrstniško nasilje nastopi, kadar je učenec večkrat in daljše časovno obdobje izpostavljen negativnim dejanjem enega ali več vrstnikov (Olweus, 2013). To nakazuje, da se medvrstniško nasilje lahko pojavi v različnih oblikah, raziskovalci pa so se v preteklih raziskavah osredinjali predvsem na tri osnovne oblike izvajanja in doživljanja nasilja: telesno,

besedno in odnosno nasilje (Hymel in Swearer, 2015; Menesini in Salmivalli, 2017). Telesno nasilje obsega fizična dejanja, kot so udarjanje, porivanje ali brcanje. Verbalno nasilje vključuje dejanja, ki izvirajo iz izrečenih besed, kot so zmerjanje in grožnje. Odnosno nasilje pa se nanaša na oblike nasilja, ki so značilne za socialne odnose med vrstniki, na primer širjenje govoric ali socialna izključitev posameznega učenca ali učenke. Te oblike nasilja so pogosto navedene kot tradicionalne oblike medvrstniškega nasilja (Li idr., 2022), pri čemer sta telesno in besedno nasilje neposredni obliki, odnosno nasilje pa posredna oblika nasilja (Olweus idr., 2019). Ne glede na obliko nasilja, pa v splošnem velja trditev, da se medvrstniško nasilje navadno dogaja skrito pred očmi odraslih (Košir, 2013). Poleg izpostavljenih tradicionalnih oblik je v literaturi v zadnjem obdobju pogosto prepoznana še četrta oblika nasilja, to je spletno medvrstniško nasilje. Spletno nasilje se izvaja na različnih digitalnih platformah, kot so družbena omrežja, spletni klepeti, e-pošta, digitalne slike in druge digitalne tehnologije (Kowalski idr., 2014; Menin idr., 2021). Smith in sodelavci (2008) opredeljujejo spletno medvrstniško nasilje kot agresivno, ponavljajoče se in dolgotrajno nadlegovanje žrtve po elektronskih sredstvih, kjer se žrtev težje ali sploh ne more ustrezno braniti. Vključuje številne različne načine izvajanja nasilja, ki se prilagajajo glede na razvoj tehnologije (Peras in Pivec, 2024). Nekateri viri (Olweus, 2012; Olweus in Limber, 2018) opozarjajo, da ločevanje spletnega medvrstniškega nasilja od tradicionalnih oblik ni enoznačno, saj se lahko spletno nasilje prenaša nazaj v okolje šole ali vpliva na odnose med učenci v šolskem okolju. Vendar pa ima spletno nasilje nekatere značilnosti, ki ga delajo različnega od tradicionalnega (npr. možna anonimnost in izvajanje nasilja na daljavo) (Kowalski idr., 2014). Ne glede na omenjene dileme pa je jasno, da je spletno medvrstniško nasilje smiselno proučevati z tradicionalnimi oblikami nasilja skupaj z zagotavljanjem poglobljenega uvida v dinamiko medvrstniškega nasilja v razredu. Poleg omenjenih štirih oblik nasilja, ki so v središču tega poglavja, pa v literaturi zasledimo tudi nekatere druge oblike, kot je npr. medvrstniško nasilje, vezano na etnično pripadnost (Taiti idr., 2024) ali medvrstniško nasilje, kjer se uporabljajo besede in geste, povezane s spolnostjo (Olweus idr., 2019).

Sodobne raziskave medvrstniškega nasilja kažejo, da oba spola sodelujeta v vseh omenjenih oblikah nasilja. Fantje v absolutnem smislu npr. izvajajo več medvrstniškega nasilja kot dekleta. Čeprav raziskave v celoti ne dajejo enoznačnih odgovorov o povezavi med spolom in posameznimi oblikami medvrstniškega nasilja (Hymel in Swearer, 2015), pa lahko poudarimo ključne značilnosti. Po nekaterih

ugotovitvah so za fante značilne predvsem neposredne oblike nasilja (tj. telesno), medtem ko so za dekleta značilne bolj posredne oblike (Markkanen idr., 2021). Vendar pa druge raziskave (Košir idr., 2018; Salmivalli in Kaukiainen, 2004), ki so proučevale razlike med spoloma v posrednih oblikah nasilja, ne dajejo jasnih sklepov. Hymel in Swearer (2015) poudarjata, da obstajajo različne raziskave, ki kažejo na večjo pojavnost odnosnega, verbalnega in spletnega nasilja med dekleti, čeprav so nekatere raziskave pokazale, da razlike med spoloma niso vedno jasno izražene. Glede na splošne podatke o pojavnosti pa ima več otrok in mladostnikov izkušnjo s tradicionalnimi oblikami medvrstniškega nasilja v primerjavi s spletnim nasiljem (Li idr., 2022). Analiza podatkov iz 65 držav kaže, da je verbalno nasilje med vsemi vrstami povezano z največjimi posledicami za duševno zdravje mladostnikov (Man idr., 2022), pri čemer je bilo identificirano tudi kot najpogostejša oblika medvrstniškega nasilja (Olweus idr., 2019). Oblike izvajanja in doživljanja medvrstniškega nasilja so prav tako povezane s starostjo učencev. Telesno nasilje je značilno predvsem za učence nižjih razredov osnovne šole, medtem ko se verbalno, spletno in odnosno nasilje pojavljajo predvsem v višjih razredih osnovne šole in srednje šole (Pichel idr., 2021; Von Marées in Petermann, 2010). Pichel in drugi (2021) ugotavljajo, da doživljanje in izvajanje medvrstniškega nasilja doseže vrh v starostni skupini od 14- do 15-letnikov in nato upade, saj povezava ni linearna.

Proučevanje medsebojnih povezav med različnimi oblikami nasilja je ključnega pomena za učinkovito obravnavo in preprečevanje nasilja v praksi. Že identifikacija tradicionalnega medvrstniškega nasilja predstavlja izziv, saj se pogosto dogaja brez navzočnosti odraslih opazovalcev, pri čemer nekatere oblike, kot je na primer odnosno nasilje, ostajajo pogosto spregledane (Košir, 2015). Če k temu prištejemo še pojavnost in značilnosti spletnega nasilja (Peras in Pivec, 2024), potem je jasno, da je zaznavanje nasilja odraslim oteženo. Razumevanje povezanosti med različnimi oblikami medvrstniškega nasilja lahko v praksi omogoči celovitejše razkrivanje obsega tako izvajanja kot doživljanja nasilja. Če učitelj ali učiteljica zazna eno obliko nasilja pri učencu, lahko preveri, ali se podobne dinamike pojavljajo tudi v drugih okoliščinah med istimi učenci. Pri sistematičnem proučevanju medvrstniškega nasilja se sicer uporabljajo različne raziskovalne metode (Espelage in Swearer, 2003), pri čemer se najpogosteje uporabljajo vprašalniki za merjenje ravni izvajanja in viktimizacije (Salmivalli in Peets, 2011). Pri omenjenih vprašalnikih gre navadno za samoporočanje, kjer učenci podajo svojo oceno o lastnem doživljanju in izvajanju medvrstniškega nasilja. Med različne metode zbiranja podatkov uvrščamo še

vrstniške in učiteljske nominacije (poročanja vrstnikov in učiteljev o zaznavanju nasilja) ter opazovanje vedenja v razredu (Espelage in Swearer, 2003). Čeprav večina raziskav uporablja eno metodo zbiranja podatkov, se za natančnejše razumevanje priporoča triangulacija podatkov, torej združevanje več virov in metod (Košir, 2013; Salmivalli in Peets, 2011). Zato nam triangulacija metod daje celostno sliko o izraženosti nasilja.

Raziskave kažejo, da je odnos med različnimi oblikami medvrstniškega nasilja kompleksen in pogosto medsebojno povezan. Načeloma sta doživljanje in izvajanje nasilja ločena pojava, ki vključujeta različne učence, a se v nekaterih primerih lahko pojavljata hkrati – posamezni učenci lahko prehajajo med vlogami tistega, ki nasilje izvaja, in tistega, ki ga doživlja (Marsh idr., 2011; Menesini in Salmivalli, 2017; Zhou idr., 2024). Korelacijski koeficienti povezanosti med izvajanjem in doživljanjem nasilja so navadno nizki (Marsh idr., 2011) do zmerni (Košir idr., 2018), vendar so višji pri samoporočanju v primerjavi s poročanji vrstnikov (Bouman idr., 2012). Mladostniki, ki so vključeni v različne oblike nasilja, se tudi razlikujejo po svojih psihosocialnih značilnosti. Tako npr. nekatere raziskave (Menesini in Salmivalli, 2017; Zhou idr., 2024) poročajo, da se učenci, ki hkrati doživljajo in izvajajo nasilje, razlikujejo od tistih učencev, ki nasilje izključno doživljajo. S stališča socialne opore so npr. učenci, ki hkrati izvajajo in doživljajo nasilje, tisti, ki poročajo o najmanjši opori vrstnikov in učiteljev (Pivec idr., 2023). Učenci doživljajo tudi različne vzorce viktimizacije, ki se razlikujejo po oblikah doživljanja nasilja (Berkowitz idr., 2015; Oncioiu idr., 2020; Zhou idr., 2024), kar pomeni, da učenci doživljajo nasilje na različne načine. Ob tem velja še, da ko učenec doživi eno obliko viktimizacije, se poveča verjetnost, da bo doživel ali doživlja tudi druge oblike (Nylund idr., 2007; Zhao idr., 2023).

V poglavju bomo z uporabo podatkov raziskave *Socialni kontekst kot dejavnik medvrstniškega nasilja: kako z oblikovanjem pozitivne vrstniške kulture prispevati k vključujoči šoli?* proučili odnos (a) med posameznimi oblikami izvajanja in doživljanja medvrstniškega nasilja (telesno, besedno, odnosno in spletno), pri čemer se bomo osredinili na napovedne modele vseh posameznih oblik, ter (b) vlogo spola in učnega uspeha učencev v napovednih modelih.

2 Metoda

Uporabljena je bila hierarhična multipla regresija za napovedne modele, kjer so napovedane vse oblike izvajanja nasilja in viktimizacije. Analize so opravljene s statističnim programom IBM SPSS 29 na vzorcu prvega ($N = 6395$) merjenja raziskave *Socialni kontekst kot dejavnik medvrstniškega nasilja: kako z oblikovanjem pozitivne vrstniške kulture prispevati k vključujoči šoli?*. Uporabljeni so bili naslednji merski pripomočki: Vprašalnik medvrstniških odnosov: nasilno vedenje/viktimizacija (APRI-BT: *Adolescent peer relationships index-bully target*, Parada, 2000), vprašalnik Spletnega nasilja (RAPRI: *Revised Adolescent Peer Relations Instrument*, Griesel idr., 2012). Spol in šolski uspeh sta bila v modelih uporabljena kot kontrolni spremenljivki.

3 Rezultati

Po pregledu deskriptivne statistike (tabela 1) je sledilo preverjanje predpostavk za izvedbo hierarhične multiple regresije. Zbrani podatki raziskave so ustrezali predpostavkam za izvedbo analiz, kar pomeni, da je rezultate mogoče posplošiti (Field, 2024). Izvedenih je bilo osem hierarhičnih multiplih regresij, kar je ustrezalo naboru spremenljivk medvrstniškega nasilja. Vsaka oblika doživljanja ali izvajanja nasilja je bila v model vključena kot odvisna spremenljivka. Vse regresije so bile izvedene po metodi Enter v treh korakih. V prvem koraku sta bili vneseni kontrolni spremenljivki (spol, šolski uspeh). V drugem koraku so bile vnesene spremenljivke izvajanja medvrstniškega nasilja. V tretjem koraku so bile vnesene spremenljivke doživljanja medvrstniškega nasilja (viktimizacije). Napovedniki v napovednih modelih so opisani kot pozitivni in negativni. Pozitivni napovedniki nakazujejo na pozitiven odnos med napovednikom in odvisno spremenljivko, pri čemer se višja vrednost napovednika povezuje z višjo vrednostjo odvisne spremenljivke. Negativni napovedniki pa nakazujejo na negativen odnos med napovednikom in odvisno spremenljivko, pri čemer se nižja vrednost napovednika povezuje z višjo vrednostjo odvisne spremenljivke in obratno.

Tabela 1: Deskriptivna statistika in Pearsonovi koeficienti povezanosti

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1,50	0,50	1								
2	3,58	0,95	.17**	1							
3	1,44	0,69	-.27**	-.12**	1						
4	1,71	0,82	-.28**	-.07**	.73**	1					
5	1,28	0,48	-.09**	-.07**	.55**	.63**	1				
6	1,27	0,50	-.05**	.00	.49**	.55**	.55**	1			
7	1,53	0,78	-.19**	-.07**	.61**	.49**	.38**	.36**	1		
8	1,88	1,03	-.04**	-.03**	.33**	.41**	.33**	.30**	.61**	1	
9	1,40	0,70	.09**	-.05**	.18**	.20**	.30**	.22**	.43**	.65**	1
10	1,17	0,44	-.02	-.05**	.31**	.31**	.34**	.49**	.44**	.48**	.49**

Opomba. 1 – spol, 2 – šolski uspeh, 3 – telesno nasilje, 4 – besedno nasilje, 5 – odnosno nasilje, 6 – spletno nasilje, 7 – telesna viktimizacija, 8 – besedna viktimizacija, 9 – odnosna viktimizacija in 10 – spletna viktimizacija.

Tabela 2: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje telesnega nasilja

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	0,32	0,03		< ,001
Spol	-0,04	0,01	-0,03	< ,001
Ocene	-0,04	0,01	-0,05	< ,001
Besedno nasilje	0,41	0,01	0,48	< ,001
Odnosno nasilje	0,14	0,02	0,10	< ,001
Spletno nasilje	0,10	0,01	0,07	< ,001
Telesna viktimizacija	0,36	0,01	0,41	< ,001
Besedna viktimizacija	-0,10	0,01	-0,15	< ,001
Odnosna viktimizacija	-0,03	0,01	-0,03	0,00
Spletna viktimizacija	0,00	0,02	0,00	0,79

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 2 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za telesno nasilje. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 7,6 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 48,2 % oziroma 9 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 64,8 % variance v telesnem nasilju. Spol, šolski uspeh in besedna viktimizacija so se izkazali kot negativni napovedniki, medtem ko so se besedno nasilje, odnosno in spletno nasilje, telesna viktimizacija in odnosna viktimizacija izkazali kot pozitivni napovedniki. Najmočnejša napovednika sta bila besedno nasilje in telesna viktimizacija.

Tabela 3: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje besednega nasilja

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	0,26	0,04		< ,001
Spol	-0,21	0,01	-0,13	< ,001
Ocene	0,02	0,01	0,02	0,01
Odnosno nasilje	0,44	0,02	0,26	< ,001
Spletno nasilje	0,27	0,02	0,17	< ,001
Telesno nasilje	0,55	0,01	0,47	< ,001
Telesna viktimizacija	-0,07	0,01	-0,07	< ,001
Besedna viktimizacija	0,19	0,01	0,24	< ,001
Odnosna viktimizacija	-0,11	0,01	-0,10	< ,001
Spletna viktimizacija	-0,08	0,02	-0,04	< ,001

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 3 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za besedno nasilje. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 8,3 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in njegovo doživljanja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 55,3 % oziroma 2,5 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 66,1 % variance v besednem nasilju. Spol, telesna, odnosna in spletna viktimizacija so se pokazali kot negativni napovedniki. Šolski uspeh, odnosno, spletno in telesno nasilje in besedna viktimizacija so se pokazali kot pozitivni napovedniki. Telesno in odnosno nasilje ter besedna viktimizacija so bili najmočnejši napovedniki.

Tabela 4: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje odnosnega nasilja

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	0,30	0,03		< ,001
Spol	0,05	0,01	0,05	< ,001
Ocene	-0,01	0,01	-0,03	0,00
Spletno nasilje	0,25	0,01	0,26	< ,001
Telesno nasilje	0,10	0,01	0,14	< ,001
Besedno nasilje	0,23	0,01	0,39	< ,001
Telesna viktimizacija	-0,01	0,01	-0,01	0,33
Besedna viktimizacija	-0,03	0,01	-0,06	< ,001
Odnosna viktimizacija	0,13	0,01	0,19	< ,001
Spletna viktimizacija	-0,02	0,01	-0,01	0,23

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 4 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za odnosno nasilje. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 1,1 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in

tretjem koraku pojasnijo dodatnih 46 % oziroma 2,2 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 49,2 % variance v odnosnem nasilju. Spol, telesno, besedno in spletno nasilje ter odnosna viktimizacija so bili pozitivni napovedniki. Kot negativni napovedniki so se pokazali šolski uspeh, besedna in spletna viktimizacija. Najmočnejša napovednika sta bila spletno in besedno nasilje.

Tabela 5: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje spletnega nasilja

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	-0,02	0,03		0,56
Spol	0,08	0,01	0,08	< ,001
Ocene	0,02	0,01	0,04	< ,001
Telesno nasilje	0,08	0,01	0,11	< ,001
Besedno nasilje	0,16	0,01	0,26	< ,001
Odnosno nasilje	0,28	0,01	0,27	< ,001
Telesna viktimizacija	-0,02	0,01	-0,02	0,10
Besedna viktimizacija	-0,01	0,01	-0,03	0,05
Odnosna viktimizacija	-0,06	0,01	-0,09	< ,001
Spletna viktimizacija	0,40	0,01	0,35	< ,001

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 5 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za spletno nasilje. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 0,2 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 39,1 % oziroma 8,6 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 47,8 % variance v spletnem nasilju. Kot pozitiven napovednik so se pokazali spol, šolski uspeh, telesno, besedno in odnosno nasilje ter spletna viktimizacija. Kot negativen napovednik se je pokazala odnosna viktimizacija. Telesna in besedna viktimizacija sta bila na meji statistične značilnosti. Kot najmočnejši napovedniki so se pokazali spletna viktimizacija, odnosno in besedno nasilje.

V tabeli 6 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za telesno viktimizacijo. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 3,9 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 34,2 % oziroma 20 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 57,9 % variance v telesni viktimizaciji. Telesno nasilje, besedna, odnosna in spletna viktimizacija so se pokazali kot pozitivni napovedniki. Spol se je pokazal kot negativen napovednik, kar pomeni, da so fantje

poročali o največ doživljanja telesne viktimizacije. Šolski uspeh in spletno nasilje sta bila na meji statistične značilnosti. Telesno nasilje in besedna viktimizacija sta se izkazala kot najmočnejša napovednika.

Tabela 6: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje telesne viktimizacije

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	0,18	0,04		< ,001
Spol	-0,12	0,01	-0,08	< ,001
Ocene	0,01	0,01	0,02	0,06
Telesno nasilje	0,55	0,01	0,49	< ,001
Besedno nasilje	-0,08	0,01	-0,08	< ,001
Odnosno nasilje	-0,02	0,02	-0,01	0,33
Spletno nasilje	-0,03	0,02	-0,02	0,10
Besedna viktimizacija	0,31	0,01	0,41	< ,001
Odnosna viktimizacija	0,06	0,01	0,06	< ,001
Spletna viktimizacija	0,19	0,02	0,11	< ,001

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

Tabela 7: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje besedne viktimizacije

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	-0,20	0,05		< ,001
Spol	0,05	0,02	0,02	0,01
Ocene	0,01	0,01	0,01	0,21
Telesno nasilje	-0,26	0,02	-0,18	< ,001
Besedno nasilje	0,36	0,02	0,29	< ,001
Odnosno nasilje	-0,10	0,02	-0,05	< ,001
Spletno nasilje	-0,05	0,02	-0,02	0,05
Odnosna viktimizacija	0,64	0,02	0,44	< ,001
Spletna viktimizacija	0,20	0,03	0,09	< ,001
Telesna viktimizacija	0,51	0,02	0,39	< ,001

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 7 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za besedno viktimizacijo. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 0,2 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 18,4 % oziroma 41,2 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 59,8 % variance v besedni viktimizaciji. Kot najmočnejša napovednika sta se pokazala odnosna in telesna viktimizacija.

Tabela 8: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje odnosne viktimizacije

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	0,13	0,04		< ,001
Spol	0,13	0,01	0,10	< ,001
Ocene	-0,03	0,01	-0,03	< ,001
Telesno nasilje	-0,05	0,02	-0,05	0,00
Besedno nasilje	-0,12	0,01	-0,14	< ,001
Odnosno nasilje	0,27	0,02	0,19	< ,001
Spletno nasilje	-0,12	0,02	-0,08	< ,001
Spletna viktimizacija	0,39	0,02	0,24	< ,001
Telesna viktimizacija	0,06	0,01	0,06	< ,001
Besedna viktimizacija	0,37	0,01	0,54	< ,001

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 8 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za odnosno viktimizacijo. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 1,2 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 10,1 % oziroma 39,3 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 50,7 % variance v odnosni viktimizaciji. Kot najmočnejša napovednika sta se pokazala besedna in spletna viktimizacija.

Tabela 9: Hierarhična multipla regresija za napovedovanje spletne viktimizacije

	<i>B</i>	<i>SD_B</i>	β	<i>p</i>
Konstanta	0,41	0,03		< ,001
Spol	-0,01	0,01	-0,01	0,34
Ocene	-0,01	0,01	-0,02	0,03
Telesno nasilje	0,00	0,01	0,00	0,79
Besedno nasilje	-0,04	0,01	-0,07	< ,001
Odnosno nasilje	-0,02	0,01	-0,02	0,23
Spletno nasilje	0,34	0,01	0,39	< ,001
Telesna viktimizacija	0,08	0,01	0,15	< ,001
Besedna viktimizacija	0,05	0,01	0,12	< ,001
Odnosna viktimizacija	0,17	0,01	0,28	< ,001

Opomba. Tabela prikazuje končni regresijski model z vsemi vključenimi napovedniki.

V tabeli 9 so predstavljeni rezultati hierarhične multiple regresije za spletno viktimizacijo. V prvem koraku sta kontrolni spremenljivki pojasnili 0,2 % variance odvisne spremenljivke. Spremenljivke izvajanja nasilja in doživljanja nasilja v drugem in tretjem koraku pojasnijo dodatnih 25 % oziroma 17,3 % variance odvisne spremenljivke. Celoten model pojasni 42,4 % variance v spletni viktimizaciji. Kot najmočnejša napovednika sta se pokazala spletno nasilje in odnosna viktimizacija.

4 Razprava

Namen tega prispevka je bil preveriti odnos med posameznimi oblikami izvajanja in doživljanja medvrstniškega nasilja glede na metodo samoporočanja. Dodatno smo preverjali povezanost vseh oblik izvajanja nasilja in viktimizacije s spolom in šolskim uspehom. Ugotovili smo, da je veliko variance v posameznih oblikah doživljanja in izvajanja nasilja mogoče pojasniti s posameznimi oblikami nasilja, vendar se kažejo razlike predvsem z vidika izvajanja nasilja in viktimizacije.

Primerjava regresijskih modelov kaže na jasno povezavo med nekaterimi oblikami izvajanja nasilja in viktimizacije. Iz analiziranih podatkov je razvidno, da doživljanje ali izvajanje ene oblike nasilja pogosto ni izoliran primer, temveč so učenci pogosto vpleteni v različne oblike nasilja hkrati. To je skladno z ugotovitvami nekaterih tujih raziskav, ki prihajajo do podobnih sklepov (npr. Zhou idr., 2024).

Pri posameznih oblikah nasilja pa opazimo nekatere pomembne vzorce. Iz napovednih modelov je razvidno, da so učenci poročali o prepletu nekaterih oblik nasilja. Tako je za regresijske modele, ki se nanašajo na telesno nasilje (tako za doživljanje kot izvajanje telesnega nasilja), značilno, da se napovedniki nanašajo predvsem na oblike telesnega in besednega medvrstniškega nasilja. V regresijskih modelih za napovedovanje besednega nasilja (tako doživljanja kot izvajanja besednega nasilja) pa so najmočnejši napovedniki povezani z izvajanjem in doživljanjem odnosnega in telesnega nasilja. V obeh primerih gre za preplet t. i. tradicionalnih oblik medvrstniškega nasilja (Li idr., 2022).

Na splošno je iz rezultatov mogoče razbrati, da so v modelih za napovedovanje izvajanja nasilja vključeni napovedniki viktimizacije in izvajanja nasilja. Pri napovednikih, ki so se osredinjali na napovedovanje doživljanja nasilja, pa napovedniki niso bili toliko povezani z izvajanjem nasilja, temveč predvsem z doživljanjem drugih oblik nasilja oziroma viktimizacije. To je še posebej razvidno pri modelih napovedovanja besedne in odnosne viktimizacije, kjer so najmočnejši napovedniki povezani z doživljanjem viktimizacije.

Iz omenjenih rezultatov lahko izpeljemo pomemben sklep, ki sicer ne kaže na kavzalnost (zaradi narave podatkov lahko govorimo zgolj o povezanosti), vendar lahko prispeva k pomembnemu načinu ravnanja odraslih ob odkritju tradicionalnega

medvrstniškega nasilja. Pri učencih, ki so poročali o izvajanju tradicionalnih oblik nasilja, je mogoče zaznati napovednike tako izvajanja nasilja kot viktimizacije, medtem ko učenci, ki so poročali predvsem o viktimizaciji, poročajo predvsem o drugih oblikah viktimizacije (čeprav se elementi izvajanja nasilja prav tako pojavljajo, vendar je njihova napovedna moč manjša). To lahko pomeni, da je izvajanje tradicionalnih oblik nasilja lahko povezano tako z doživljanjem nasilja kot z viktimizacijo (t. i. učenci nasilneži-žrtve), medtem ko empirični podatki nakazujejo, da učenci, ki so pretežno žrtve odnosnega in besednega nasilja, ne poročajo toliko o izvajanju nasilja. Te ugotovitve seveda ne moremo posploševati, vendar se zdi, da je za učence, ki poročajo o doživljanju odnosnega in besednega nasilja, bolj verjetno, da nasilja ne bodo izvajali ali bili v to vpleteni že prej. Pomembno je poudariti, da to ne pomeni, da se učenci, ki pretežno poročajo o viktimizaciji, ne morejo znajti tudi v vlogi nasilnežev, temveč da je preplet vlog (tj. nasilnež-žrtev) značilen predvsem za učence, ki poročajo o izvajanju nasilja, in manj za tiste, ki poročajo o doživljanju nasilja. K tej ugotovitvi pritrjujejo tudi podatki o varianci, saj imajo v modelih napovedovanja odnosne in besedne viktimizacije največjo napovedno moč spremenljivke, povezane z doživljanjem nasilja.

Z vidika spletnega medvrstniškega nasilja smo ugotovili, da so najmočnejši napovedniki vezani na spletno okolje. V regresijskem modelu za napovedovanje izvajanja spletnega medvrstniškega nasilja je bil najmočnejši napovednik doživljanje spletnega nasilja. Podobno velja za regresijski model za napovedovanje spletne viktimizacije. To je skladno s sistematičnimi pregledi literature na področju spletnega medvrstniškega nasilja, ki zaključujejo, da sta izvajanje in doživljanje spletnega nasilja neizpodbitno povezana in najmočnejše napovedujeta drug drugega (Kowalski idr., 2014; Zych idr., 2019). Prispevek kontrolnih spremenljivk (spola in šolskega uspeha) pa je v regresijskih modelih razviden predvsem v varianci napovedovanja izvajanja telesnega in besednega nasilja.

Viri

- Berkowitz, R., De Pedro, K. T. in Gilreath, T. D. (2015). A Latent Class Analysis of Victimization Among Middle and High School Students in California. *Journal of School Violence*, 14(3), 316–333. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.980424>
- Bouman, T., Van Der Meulen, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M. M. in Aleva, E. A. (2012). Peer and self-reports of victimization and bullying: Their differential association with

- internalizing problems and social adjustment. *Journal of School Psychology*, 50(6), 759–774.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.08.004>
- Espelage, D. L. in Swearer, S. M. (2003). Research on School Bullying and Victimization: What Have We Learned and Where Do We Go From Here? *School Psychology Review*, 32(3), 365–383.
- Field, A. (2024). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (Sixth). Sage Publishing.
- Griezel, L., Finger, L. R., Bodkin-Andrews, G. H., Craven, R. G. in Yeung, A. S. (2012). Uncovering the Structure of and Gender and Developmental Differences in Cyber Bullying. *The Journal of Educational Research*, 105(6), 442–455. <https://doi.org/10.1080/00220671.2011.629692>
- Hellström, L. in Lundberg, A. (2020). Understanding bullying from young people's perspectives: An exploratory study. *Educational Research*, 62(4), 414–433.
<https://doi.org/10.1080/00131881.2020.1821388>
- Hymel, S. in Swearer, S. M. (2015). Four decades of research on school bullying: An introduction. *American Psychologist*, 70(4), 293–299. <https://doi.org/10.1037/a0038928>
- Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.
- Košir, K. (2015). Vloga opazovalcev v procesu medvrstniškega nasilja. *Mladi in Nasilje*, 41–49.
- Košir, K., Pivec, T., Klasinc, L., Špes, T. in Horvat, M. (2018). Psihosocialne značilnosti učencev kot napovedniki različnih oblik medvrstniške viktimizacije in nasilnega vedenja. *Psibološka obzorja*, 171–186. <https://doi.org/10.20419/2018.27.494>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N. in Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>
- Li, C., Wang, P., Martín-Moratinos, M., Bella-Fernández, M. in Blasco-Fontecilla, H. (2022). Traditional bullying and cyberbullying in the digital age and its associated mental health problems in children and adolescents: A meta-analysis. *European Child & Adolescent Psychiatry*. <https://doi.org/10.1007/s00787-022-02128-x>
- Man, X., Liu, J. in Xue, Z. (2022). Effects of Bullying Forms on Adolescent Mental Health and Protective Factors: A Global Cross-Regional Research Based on 65 Countries. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
- Markkanen, I., Välimaa, R. in Kannas, L. (2021). Forms of Bullying and Associations Between School Perceptions and Being Bullied Among Finnish Secondary School Students Aged 13 and 15. *International Journal of Bullying Prevention*, 3(1), 24–33. <https://doi.org/10.1007/s42380-019-00058-y>
- Marsh, H. W., Nagengast, B., Morin, A. J. S., Parada, R. H., Craven, R. G. in Hamilton, L. R. (2011). Construct Validity of the Multidimensional Structure of Bullying and Victimization: An Application of Exploratory Structural Equation Modeling. *Journal of Educational Psychology*, 103, 701–732.
- Menesini, E. in Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: The state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(sup1), 240–253.
<https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740>
- Menin, D., Guarini, A., Mameli, C., Skrzypiec, G. in Brighi, A. (2021). Was that (cyber)bullying? Investigating the operational definitions of bullying and cyberbullying from adolescents' perspective. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 21(2), 100221.
<https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2021.100221>
- Nylund, K., Bellmore, A., Nishina, A. in Graham, S. (2007). Subtypes, Severity, and Structural Stability of Peer Victimization: What Does Latent Class Analysis Say? *Child Development*, 78(6), 1706–1722.
- Olweus, D. (2012). Cyberbullying: An overrated phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 520–538. <https://doi.org/10.1080/17405629.2012.682358>
- Olweus, D. (2013). School Bullying: Development and Some Important Challenges. *Annual Review of Clinical Psychology*, 9(1), 751–780. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-050212-185516>
- Olweus, D. in Limber, S. P. (2018). Some problems with cyberbullying research. *Current Opinion in Psychology*, 19, 139–143. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.012>

- Olweus, D., Limber, S. P. in Breivik, K. (2019). Addressing Specific Forms of Bullying: A Large-Scale Evaluation of the Olweus Bullying Prevention Program. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(1), 70–84. <https://doi.org/10.1007/s42380-019-00009-7>
- Oncioiu, S. I., Orri, M., Boivin, M., Geoffroy, M.-C., Arseneault, L., Brendgen, M., Vitaro, F., Navarro, M. C., Galéra, C., Tremblay, R. E. in Côté, S. M. (2020). Early Childhood Factors Associated with Peer Victimization Trajectories From 6 to 17 Years of Age. *Pediatrics*, 145(5), e20192654. <https://doi.org/10.1542/peds.2019-2654>
- Parada, R. H. (2000). *Adolescent Peer Relations Instrument: A theoretical and empirical basis for the measurement of participant roles in bullying and victimisation of adolescence: An interim test manual and a research monograph: A test manual*.
- Peras, I. in Pivec, T. (2024). Spletno medvrstniško nasilje: Ključne informacije in vloga učiteljev_ic pri preprečevanju ter odzivanju. *Vzgoja in Izobraževanje*, 55(1-2), 53–58. <https://doi.org/10.59132/viz/2024/1-2/53-58>
- Pichel, R., Foody, M., O'Higgins Norman, J., Feijóo, S., Varela, J. in Rial, A. (2021). Bullying, Cyberbullying and the Overlap: What Does Age Have to Do with It? *Sustainability*, 13(15), 8527. <https://doi.org/10.3390/su13158527>
- Pivec, T., Horvat, M. in Košir, K. (2023). Psychosocial characteristics of bullying participants: A person-oriented approach combining self- and peer-report measures. *Children and Youth Services Review*, 144, 106720. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106720>
- Salmivalli, C., Laninga-Wijnen, L., Malamut, S. T. in Garandeau, C. F. (2021). Bullying Prevention in Adolescence: Solutions and New Challenges from the Past Decade. *Journal of Research on Adolescence*, 31(4), 1023–1046. <https://doi.org/10.1111/jora.12688>
- Salmivalli, C. in Peets, K. (2011). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (ur.), *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups* (str. 322–340).
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. in Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376–385. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>
- Taiti, M. C., Palladino, B. E., Lo Cricchio, M. G., Tassi, F. in Menesini, E. (2024). Negative attitudes towards ethnic minorities and ethnic bullying and discrimination: A systematic review and meta-analysis. *European Journal of Developmental Psychology*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/17405629.2024.2371547>
- Von Marées, N. in Petermann, F. (2010). Bullying in German Primary Schools: Gender Differences, Age Trends and Influence of Parents' Migration and Educational Backgrounds. *School Psychology International*, 31(2), 178–198. <https://doi.org/10.1177/0143034309352416>
- Zhao, B., Guo, J., He, Q., Jiang, L. in Hu, W. (2023). School Bullying Victimization Types of Primary School Students and Associations with School Adaptation: A Latent Profile Analysis. *Child Indicators Research*, 16(2), 755–775. <https://doi.org/10.1007/s12187-022-09995-5>
- Zhou, Y., Li, J., Li, J., Wang, Y. in Li, X. (2024). Latent profiles of bullying perpetration and victimization: Gender differences and family variables. *Child Abuse & Neglect*, 149, 106682. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106682>
- Zych, I., Farrington, D. P. in Ttofi, M. M. (2019). Protective factors against bullying and cyberbullying: A systematic review of meta-analyses. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 4–19. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.06.008>

